herpy

GECKOR

Psychedelic rock gecko

Cnemaspis psychedelica

Cnemaspis psychedelica är en liten, dagaktiv klippgecko som bara finns på två granitöar i södra Vietnam. Den har orange lemmar och svans, en blågrå till lila kropp och ett gult nät över nacken. Arten beskrevs först 2010, är hotad och står i CITES bilaga I, så den är i praktiken bara för specialister och bevarandeprogram.

Familj: Gekkonidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**6-8 cm** nos-kloaklängd
Livslängd	**6-7 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Klipplevande**
Biotop	**Torrskog och klippterräng**
Svårighetsgrad	**Expert**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**80 × 70 × 120 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**27-31 °C**
Temperatur, natt	**24-28 °C**
Luftfuktighet	**65-85 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 1
Föda	**Insekter och små leddjur (hoppstjärtar, bananflugor)**
Hålls	**Parvis**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**11-16 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Inkubation	**60-103 dagar** vid 27-31 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga I**
EU-bilaga	**Bilaga A**
IUCN	**Starkt hotad (EN)**

Om arten

Cnemaspis psychedelica är en av de mest iögonfallande klippgeckorna i Sydostasien. Frambenen, händerna, fötterna och svansen är skarpt orange. Kroppen är blågrå till ljust lila med tre eller fyra gula tvärband på varje sida, och huvudet har en grönaktig ton. Över nacken ligger ett upphöjt, gult nät som genomskärs av tjocka, svarta streck. Undersidan är beige. Båda könen och alla åldrar har samma klara färger på lemmar och svans.

Nackens mönster skiljer sig från djur till djur, som ett fingeravtryck, och det är stabilt hos vuxna djur i flera år. Det kan användas för att skilja individer åt utan märkning, vilket är viktigt för en art som är så liten och lätt att ringar och chip inte kan användas. Nykläckta ungar är matta: Grundfärgen är ljust lila till ljusgrå med mörka längsgående ränder och ljusa tvärband, och svansen är blekt orange. Omfärgningen börjar omkring fem veckor efter kläckningen och har kommit långt vid tre månaders ålder.

Vuxna djur blir 6-8 cm från nos till kloak. De största hanarna är minst 8 cm och de största honorna minst 7 cm. Könen liknar varandra, och skillnaden syns bara vid svansroten: hos hanen är den förtjockad nära kloaken, hos honan är den platt.

Arten beskrevs 2010 av Grismer, Ngo och Grismer och är en av många *Cnemaspis*-arter som är dagaktiva, till skillnad från de flesta andra geckor. Artnamnet *psychedelica* syftar på den psykedeliskt färgstarka teckningen. Handeln kom snabbt igång: redan några år efter beskrivningen såldes vildfångade djur olagligt till utlandet.

Djuren är skygga och söker sig in i springor eller under stenar om de störs. De är så små och ömtåliga att de inte lämpar sig för att hanteras.

Läs mer: Köp av djur: uppfödda djur, vildfångst och transport

Utbredning och livsmiljö

Cnemaspis psychedelica finns bara i Vietnam, på ön Hon Khoai (ca 8 km²) och den lilla grannön Hon Tuong (ca 250 m²) i provinsen Ca Mau. Öarna ligger omkring 18 km utanför Vietnams sydspets i Sydkinesiska havet. Typlokalen är Hon Khoai vid 8°26' N, 104°49' E.

Den totala populationen uppskattas till drygt 500 vuxna djur. Det är en mycket liten och sårbar population, och livsmiljön är under tryck. Vägbyggen, nya konstgjorda dammar och sprängningar har redan förstört delar av de bästa lokalerna, och djur fångas olagligt för handel och för användning i traditionell medicin. Arten äts också av en orm som lever på ön. Fynd utanför de två öarna på kartan kommer från djur i fångenskap eller felregistreringar.

> **Naturlig utbredning:** Vietnam.

LIVSMILJÖ

Arten lever bland och på stora granitblock och klippsidor i tät, delvis lövfällande skog från nästan havsnivå och upp till omkring 80 meters höjd. Djuren uppehåller sig nästan alltid i skugga under ett slutet krontak: i genomsnitt knappt 80 % skugga under regntiden och över 90 % under torrperioden. De föredrar stenens skuggsida, även när den andra sidan ligger i solen. De sitter lågt, i genomsnitt omkring 70 cm över marken och aldrig högre än 3 m, och ses på stenar och klippväggar och bara sällan på blad. De finns aldrig på grenar eller på skogsbotten. Vuxna djur sitter något högre än ungar.

Klimatet är monsunpräglat och nära ekvatorn, med nästan konstant temperatur året runt. Luften håller i genomsnitt 29 °C (26-31,5 °C), medan underlaget är något svalare, ca 27 °C (20-32 °C). Det är luftfuktigheten och nederbörden som växlar. Under regntiden faller omkring 270 mm regn i månaden, och fuktigheten i djurens gömslen är typiskt 86 % (71-100 %). Under torrperioden faller nästan inget regn, och fuktigheten är omkring 73 % (65-80 %). Under regntiden ligger djuren oftare inne i springor, under torrperioden oftare ute på klippytorna.

Födan består mest av små leddjur: spindlar, kackerlackor, myror och termiter, men också snäckor, plattmaskar och lite växtmaterial, totalt över 20 grupper av bytesdjur. Äggen fästs på lodräta klippytor under en överhängande kant, utan direkt sol.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

Skötsel

TERRARIET

Cnemaspis psychedelica är så sällsynt och så starkt skyddad att bara få djur hålls utanför bevarandeprogram. Ett par (1 hane och 1 hona) ska ha ett terrarium eller en nätbur på minst 80 × 70 × 120 cm (längd × bredd × höjd), och mer är bättre. En nätbur som är höjd 50 cm över golvet i ett övertäckt, delvis utomhusbelägen rum med dimsprutor och naturligt ljusinsläpp är en bra lösning.

Inredningen ska efterlikna en klippsluttning: staplade stenar, skiffer- eller korkplattor som bildar djupa, smala springor på flera höjder, och en bakvägg med lodräta, platta stenytor där honan kan klistra fast sina ägg. Arten lever bara på sten och klippor och aldrig på marken eller på grenar, så den behöver mest granitsten och bara lite grenar och rötter. Se till att det finns skuggiga zoner med växter så att djuren kan dra sig undan ljuset.

Välj ett bottensubstrat som tål fukt och är lätt att hålla rent. God ventilation är viktig, och alla sprickor och öppningar ska vara förslutna så att myror inte kommer in. En vattenfylld ränna runt buren håller myrorna ute.

TEMPERATUR

Håll *Cnemaspis psychedelica* vid 27-31 °C. Det motsvarar förhållandena i naturen, där lufttemperaturen i genomsnitt är 29 °C och underlaget omkring 27 °C, med små svängningar över året och bara lite svalare nätter. Arten behöver jämn tropisk värme och inga temperatursvängningar.

På natten sjunker temperaturen ett par grader, till 24-28 °C. Den exakta nattemperaturen i naturen är inte känd. Arten söker alltid skuggan, också när en solfläck ligger alldeles intill, och kroppstemperaturen följer underlagets temperatur. En skarp värmelampa eller en hotspot är därför inte nödvändig, och stenarna får inte bli varma av direkt sol. Arten har ingen känd vintervila och ska inte hållas svalare på vintern.

Läs mer: Värme och temperatur Läs mer: Vintervila och årstider

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Håll luftfuktigheten på 65-85 %, gärna omkring 75 % med ett dimsystem som också dämpar temperaturen. I naturen varierar fuktigheten i djurens gömställen från 65-80 % under torrperioden till 71-100 % under regnperioden, så ge de högsta värdena under en period som efterliknar regnperioden, och något torrare förhållanden däremellan. Stenarna ska kunna torka upp mellan sprayningarna, och luften får inte stå stilla.

Droppar på sprayade stenar och blad är den naturliga vattenkällan, och en liten vattenskål med färskt vatten ska alltid stå framme. Byt vattnet varje dag, och diska och desinficera skålarna regelbundet.

LJUS OCH UVB

Cnemaspis psychedelica är dagaktiv men lever i skuggan under ett tätt krontak och går sällan ut i direkt sol. Naturligt, filtrerat dagsljus i ett delvis övertäckt rum kan användas.

Utifrån artens levnadssätt passar ett svagt UVB-ljus för skuggdjur (Ferguson-zon 1) i ena sidan av terrariet, så att det alltid finns skugga att dra sig tillbaka till. Nära ekvatorn är dagen omkring 12 timmar året runt, och det är en rimlig ljusrytm. Undvik starka spotlampor, och låt det vara mörkt på natten.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Arten äter små, levande leddjur. I naturen är det framför allt spindlar, kackerlackor, myror och termiter samt snäckor och lite växtmaterial, sammanlagt över 20 olika bytestyper. Därför är variation viktigare än mängd.

Mata en gång om dagen, på morgonen eller sent på eftermiddagen. Ge varje dag en blandning av till exempel små skalbaggslarver, små syrsor och bananflugor, så mycket att lite blir över, och ta bort det som inte äts upp. Blanda en gång i veckan en kvarts tesked kalk samt en kvarts tesked A-vitamin och en kvarts tesked E-vitamin i fodret. Bytet ska vara litet i förhållande till djuret, och syrsor och bananflugor lämpar sig för ungdjur och vuxna. Mer variation, till exempel små gråsuggor, hoppstjärtar och pyttesmå syrsor, är en fördel.

Fodervariation och tillskott är ingen detalj: utan ett brett urval av insekter och tillräckligt med vitaminer och mineraler blir ungarna ofta missbildade och dör. Ta bort foderrester och diska foderskålar varje dag.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Cnemaspis psychedelica är en skygg klippboende art som flyr in i springor när den störs. Djuren är små och lätta att skada, så behandla dem som djur att titta på och inte att ta upp. Håll också störningar låga, särskilt runt ägg.

I naturen ses flera djur nära varandra, och flera honor lägger ägg på samma ställe. Håll djuren parvis (1 hane och 1 hona); andra sätt att hålla dem är inte prövade. Om flera hanar kan gå tillsammans är inte känt, så räkna med att de kan vara oförenliga. Djuren tillbringar dagen med att röra sig upp och ner längs stenar och klippväggar och söker sig ner i springor för att vila.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Könen har samma färger och är svåra att skilja åt. Hanen har en förtjockad svans vid kloaken, honan en platt. Honorna blir könsmogna efter omkring 11 månader och hanarna efter omkring 16 månader; siffrorna bygger på få djur. Sätt bara ihop fullvuxna, friska djur, och vänta tills de är i gott hull.

PARNING

Djuren sätts ihop som par, 1 hane och 1 hona. Arten har ingen känd avelssäsong eller vintervila och lägger ägg under de flesta månader av året. Det kan gå lång tid från sammansättning till första ägg, till exempel drygt fyra månader. Parningsbeteendet är inte känt.

Håll ögonen på honans kondition. Hon förlorar kalk och vikt när hon lägger ägg, och djuren är så små att ett par veckor med dåligt foder kan få följder.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

En kull består oftast av 2 ägg (75 % av kullarna), mer sällan av 1 ägg (17 %) eller 3 ägg (8 %). Tiden mellan kullarna är inte känd. Äggen är vita och runda med en platt sida där de fäster mot underlaget, och färgen skiftar till ljusrosa och senare svagt grå när fostret utvecklas.

I naturen sätts äggen fast på lodräta, skuggade klippytor under en överhängande kant, 0,3-3,5 m över marken. Flera honor använder samma ställe och lägger nya ägg ovanpå gamla skalrester, så att det uppstår kläckplatser med upp till tio ägg. I terrariet ska det därför finnas platta, lodräta sten- eller korkytor med överhäng och skugga, helst flera tätt intill varandra. Föräldradjuren kan skada äggen när de rör sig, och ägg kan bli uppätna, så platsen måste kunna skyddas.

INKUBATION

Låt som regel äggen ligga kvar där de lagts och skydda dem med en påse eller ett nät så att föräldrarna inte träffar dem. Skadar föräldrarna äggen kan de tas ut och skötas för sig. Temperaturen är densamma som i buren, 27-31 °C; den bästa fuktigheten är inte känd.

Äggen kläcks efter 60-90 dagar, men det kan ta omkring 103 dagar. Bara omkring hälften av äggen kläcks, och enstaka ägg och äggkullar på 3 ägg kläcks ofta inte alls. När ägg inte kläcks beror det oftast på döda foster eller skador från föräldrarna.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Nykläckta ungar flyttas till en egen bur som liknar de vuxnas, med små stenar, gömställen och samma temperatur och fuktighet. De första dagarna lever de på små bytesdjur som bananflugor och pyttesmå syrsor, och kalk och vitaminer ges. Omfärgningen börjar efter omkring fem veckor.

Överlevnaden är den största utmaningen: bara drygt hälften av ungarna lever efter en månad, omkring en fjärdedel efter ett år och färre efter tre år. Siffrorna bygger på få djur. Ungarna dör av svaghet, bristande aptit, mineralbrist och missbildningar som svaga bakben och ett öga som inte öppnas, samt av dålig kost. Ungar som klarar sig kan senare själva få ungar. Ge ungarna många små måltider och ett brett urval av foder, och väg och kontrollera dem ofta.

Hälsa och vanliga misstag

De vanligaste problemen hos *Cnemaspis psychedelica* i fångenskap är:

- Undernäring: djuret blir tunt och långsamt. Ge rikligt och varierat foder med kalk och vitaminer, och flytta ett svagt djur till en egen bur så att det kan äta i lugn och ro.
- Infektion i sår och rispor: djuret slutar äta och tappar i vikt. Ta bort vassa kanter i inredningen, och låt en veterinär rengöra och behandla sår.
- Missbildningar och dödlighet hos ungar, särskilt vid bristfällig kost hos föräldradjuren.
- Inälvsmask och encelliga tarmparasiter, som kan påvisas med ett avföringsprov.
- Myror och andra skadedjur som tar sig in i buren, särskilt nära ägg och ungar.

Håll buren ren, byt vatten dagligen och desinficera skålar regelbundet. Sök en veterinär med erfarenhet av reptiler om ett djur går ner i vikt, slutar äta eller får skador.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.

Hela guiden med karta och uppdateringar: herpy.org/sv/geckor/cnemaspis-psychedelica